TEOFRAST

CARACTERELE

DIN LIMBA ELINĂ
DE
O. FEDELEŞ

CASA ŞCOALELOR

TABLA DE MATERII

	Pag.
Vicleanul	4
Linguşitorul	5
Trăncănitorul	6
Mojicul	7
Doritorul de a plăcea	8
Neruşinatul	9
Limbutul	10
Flăsmuitorul de ştiri	12
Neobrăzatul	13
Hârşitorul	14
Desmăţatul	15
Tontul	16
Secătura	17
Hăbăucul	18
Necioplitul	18
Superstiţiosul	19
Cârtitorul	20
Neincrezătorul	21
Nespălatul	22
Nesimţitorul	22
Infumuratul	23
Cărpănosul	25
Lăudărosul	26
Ingâmfatul	27
Speriosul	28
Absolutistul	29
Cel cu invăţătura târzie	30
Bârfitorul	31
Prietenul răilor	33
Avarul	34

— Ed. I. 2050 ex. VII 1943 —

M'am gândit adesea, și acum și mai de mult și mă voi mira cât voi trăi, de ce în Grecia, cu aceeași climă și aceeași creștere pentru toți Grecii de pretutindeni, există totuși așa de mari diferențe în felul nostru de a fi. E mult timp, dragă Polycles, de când observ firea omenească; am 99 de ani și am avut de-a-face cu fel de fel de caractere foarte deosebite. Așa am ajuns ca, privind cu mare grijă față în față și pe cei buni și pe cei răi, să caut să însemn felul de puritate, prin care se caracterizează și unii și alții în viața lor.

Am să-ți înfățișez deci, înșirându-le pe clasa diferitelor forme de caractere, cu care te poți întâlni, și felul lor de puritate. Socot, dragă Polycles, că pe urma acestor însemnări, pe care le voi lăsa lor, fiii noștri vor ajunge mai buni și găsind într'însele modele, nu vor mai căuta să aibă a face și să se ia decât după oamenii superiori, spre a nu le rămânea mai pre jos.

Vin acum la subiectul meu; tu cercetează-l cum se cade și vezi, dacă ce spun eu este drept. Voi începe deci de-a-dreptul, fără introducere și vorbă multă, cu cel viclean. Iți voi prezenta astfel viclenia; o voi defini, îți voi arăta vicleanul, ce este el și ce caracter reprezintă. Și tot așa cu celelalte patimi, voi încerca a le pune în lumină după planul hotărît, fiecare la locul și la rândul ei.

VICLEANUL

Viclenia privită în general este umilința mincinoasă in faptă și vorbă. Și iată cam cum se arată cel viclean:

Te dușmănește, dar vine la tine, pentru ca nu cumva să vezi că te urăște. Te laudă mereu pe față, dar te sapă neconteneit pe ascuns. Ai pierdut un proces? Indata mare el vine cu regretele lui. L-a vorbit cineva de rău? El tace, și dușmănia arătată nu o ia în samă. Ai tras cumva un necaz și te tânguești lui? Te ascultă rece și nepăsător. Ai nevoe mare să-i spui o vorbă imediat. Iți trimete răspuns, să vii altădată. Despre treburile lui nu suflă nimănui nimic. „Are să mai vadă". „Doar de abia a sosit"... „Apoi era și cam târziu"... „Și a fost și cam bolnav".... Vine vremea să-i ceri un împrumut comercial, ori prietenesc. „Ei, nu prea are. Să mai vadă!" A vândut ceva în târg? „Dar de unde; nici nu s'a gândit". Altădată n'a vândut nimic. „Cum de nu? Ba încă cum!" A auzit ceva? „El, să audă!" A văzut ceva? „El să vadă!" Dar poate isbutești să-l aduci să recunoască singur că este imposibil să fie chiar așa. „Ei, mai știi? Se prea poate. Dar, vezi, iaca nu-și mai aduce aminte!" Și toată vorba lui este, ba că are să se mai gândească; ba că nu știe absolut nimic; ba că de una ca asta habar nu are; ba că, ehei, de câte ori n'a avut și el gândul acesta! Pe scurt el e omul, a cărui vorbire se reduce numai la intorsături de acestea: „Iacă, zău, nu-mi vine să cred. Ce temei pot să pun pe o vorbă ca asta? Drept să-ți spun, sunt uimit, După câte spui tu parcă n'ar mai fi acela! Atâta, că el parcă altfel îmi cânta mie odată! Ei, dracia asta nu pot s'o înțeleg nici în ruptul capului. Ia lasă-mă dragă, cu vorbe de acestea. Vezi, îmi vine tare greu să nu te cred. Dar tot așa de greu, să văd, cum mi-l

arăţi tu. Zău, la grea încurcătură mă mai pui! Ia vezi de nu te lua aşa de uşor după toate!".

Cam acestea sunt vorbele, suciturile şi răsuciturile la care te poţi aştepta dela cel viclean. Iar de unii ca aceştia pururea ascunşi şi cu două feţe să te fereşti mai tare decât de nişte vipere.

II.

LINGUŞITORUL

Linguşirea s'ar putea privi ca o purtare josnică, dar aducătoare de folos, celui ce o întrebuinţează. Şi iată cam cum se prezintă linguşitorul.

„Nu vezi, dragă, îţi zice el la primblare, cum toată lumea stă în admiraţie împrejurul tău? Ei, ia spune-mi, cine mai are parte de aşa ceva în tot oraşul? Chiar eri se făcea elogiul tău la Portic. Erau acolo peste treizeci de persoane şi venind vorba despre cine-i cel mai mare om din tot oraşul nostru, toţi cei de faţă într'un gând şi într'un glas au fost de părerea mea asupra numelui tău"! Şi zicând acestea culege pe rând cel mai mic pufişor de pe haina ta şi cel mai mic firişor de pleavă prins de barba ta. „Nu vezi, dragă, zice el, zâmbind: „Nu s'au împlinit încă două zile, de când nu ne-am mai văzut şi a şi început a-ţi cărunţi barba! Şi doar acum ţi-i timpul să ai părul negru!" Iar dacă se întâmplă, să începi a vorbi ceva, el porunceşte imediat tuturor celor de faţă: „Tăcere!" Dacă tu cânţi cumva te îneacă în aplause, strigându-ţi la tot pasul: „Bravo!" N'ai apucat bine a arunca o biată glumă searbădă şi el o şi povesteşte pe un râs nebun, ţinându-şi gura cu mâneca, aşa ca unul ce nu se mai poate opri. Toţi trecătorii din calea ta sunt rugaţi, să se dea repede la o parte „ca să treacă Domnul!" Copilaşilor din casă el le cumpără şi le aduce tot felul de mere şi pere pe care le

împarte sub ochii tatălui sărutându-i și strigându-le: „Numai la așa tată așa copii!" Dacă merge cu tine la cismar „Ce are a face frumusețea piciorului tău, zice el îndată, cu astfel de încălțăminte!" Te pregătești să mergi la un prieten; el o și ia rasna înainte: „Știi că vine la tine Domnul Cutare"!.

Și tot într'o fugă se întoarce iarăși înapoi: „Știi că am și anunțat visita ta!" zice el. Nici vorbă că el este în stare să ia de-a-rândul colindând magazinele de mode feminine. Nici n'au apucat încă musafirii a gusta vinul și el a și început: „vin ca acesta nu se mai află!" „D'apoi gust așa de ales ca la tine!" Și ridicând ceva de pe masă: „Ei, unde și cine mai are azi așa ceva?" Și mereu își desmeardă gazda cu vorbe ca acestea: „Ia vezi să nu răcești, dragă; pune te rog haina mea pe umere!" Și într'o clipă ți-o și așază pe spate. Apoi veșnic cu gura la urechea ta nu te mai slăbește cu dră gălășia și mai că nu te mai lasă din ochi să mai schimbi o vorbă cu alții. La teatru, el înhață imediat pernele din mâna sclavului și ți le așterne păturindu-le bine pe bancă. Apoi te îneacă iarăși într'un potop de complimente asupra arhitecturei fără pereche pe lume a casei tale; asupra frumuseței parcurilor dimprejur și asupra uimitoarei asemănări aidoma a portretului tău, viu, de pare că suflă.

Pe scurt, nu-l vei vedea niciodată pe lingușitor, decât căutând ca și cu vorba și cu fapta să se facă plăcut și lipicios.

III.

TRĂNCĂNITORUL

Trăncănirea este pasiunea către vorbă multă și nesocotită; și iată cam cum se arată trăncănitorul.

Aflându-se lângă tine, fără a te cunoaște el și începe

a-ți lăuda femeia lui. Apoi trece la un vis pe care l'a visat noaptea trecută. După aceea începe a înșira pe rând tot ce a mâncat la vremea prânzului. Și tot așa înainte, din vorbă în vorbă, el te asigură că oamenii din ziua de azi nu mai au a face cu cei din vremea veche; că grâul a ajuns foc de scump în piață; că tare mare forfotă de streini a umplut orașul dela o vreme încoace; că după Sărbătorile Dionisiace se deschide iar marea pentru corăbii; că dacă ar da Dumnezeu o leucă de ploaie

și el în gând să are și să semene cutare ogor la anul; că tare-i greu de trăit în vremea de azi; că, iaca, Damip a adus cea mai mare făclie la Sărbătorile Demetrei; că el știe exact numărul coloanelor dela Odeon; că „știi că ieri am avut niște vărsături?" că „oare în ce zi suntem azi?" că între Septembrie și Octombrie cad Misterele; că între Octombrie și Noembrie cad Apaturille; că între Decembrie și Ianuarie cad Sărbătorile Dionisiace sătești. Și dacă-i dai drumul să tot meargă așa, nu mai scapi de trăncăneala lui.

De aceea, de trăncălăii de aceștia să fugi cât te țin picioarele și brațele, căci nu-i ușor s'o poți scoate la capăt cu oameni care nu știu nici de voe, nici de nevoe.

IV.

MOJICUL

Mojicia ar fi parcă grosolănia care habar n'are de buna cuviință. Și iată tipul mojicului.

Mergând la o adunare el își înfulecă mujdeiul lui și zice că nu se află pe lume miros mai plăcut decât al usturoiului. Poartă încălțămintea totdeauna mai largă decât piciorul lui. Când vorbește, parcă mugește. N'are încredere nici în prietenii nici în neamurile lui, dar destăinuește celor dimprejur cele mai mari lucruri, iar când

vine dela vreo adunare, povesteşte de pe câmp, tot ce s'a petrecut acolo. Când se aşază pe scaun îşi trage haina deasupra genunchilor fără pic de ruşine pentru goliciunea lui. Pe drum nu vede şi n'aude nimica, dar dacă dă de un bou, un măgar, ori un ţap, se opreşte privindu-i cu gura căscată. Dacă a nemerit în cameră, mănâncă de te îngrozeşte
pe ascuns pităriţa şi o ajută apoi la râşnitul făinei pentru dânsul şi toată casa lui. Se pune la masă, dar sare apoi să dea fân la vite. Dacă baţi la poartă el îţi deschide singur, ţinând câinele de bot, cu cuvintele: „Ehei, ăsta-i săracul, străjerul neadormit al casei, şi locului!"
! se aduce un[1] împrumut înapoi? El nu primeşte banii, pentrucă ar fi având lipsă la cântar şi pretinde alţii. Ai împrumutat cumva dela dânsul un plug, un coş, un sac? Nu mai poate adormi de grija lor şi se scoală la miezul nopţii ca să şi le ceară înapoi. Scoborînd spre oraş, întreabă pe cine-i iese întâi în cale: „Ei, cum se mai vând pieile? Da sărăturile?".

Apoi adaugă, că numai să ajungă în oraş şi are să se ferchezuiască o leacă;
în drum, are să cumpere dela Archia şi nişte scrumbii. In baie rage ca o vită, iar tălpile ferecate îi clămpănesc mereu pe toate drumurile.

V.

DORITORUL DE A PLACEA

Dorinţa de a plăcea, luată într'un cuvânt, este lăsarea la o parte a binelui, pentru a plăcea la toţi. Şi iată cam cu ce fel de om avem a face aici.

Abia te-a zărit de departe şi te şi salută lipicios pe nume, te proclamă cel mai înzestrat dintre oameni, te încarcă de complimente, se încleştează de tine u amândouă mâinile şi nici că-ţi mai dă drumul să treci. Şi

numai după ce te-a ținut mult pe loc și s'a întrebat mereu, când va
iară, îți dă drumul cu mare greutate, încărcându-te din nou de toate laudele. Luat ca arbitru, el vrea să placă deopotrivă nu numai celui ce l'a ales, ci și părței adverse, ca să vadă toți că om așa de nepărtinitor nici că mai este pe lume. In discuție cu streinii, el le dă dreptate contra alor săi.

Poftit la un ospăț, el te roagă să chemi de față și copiii. Și n'au apucat încă a intra bine, când el și strigă în gura mare, că nu se află pe lume smochină mai asemănătoare cu alta, decât ei cu tăticul lor. Și unde începe a-i apuca de mânuțe, a-i sălta în brațe și a-i așeza de o parte și de alta a lui. Până când tot jucându-se așa, când cu unul de-a-burdufúl, când cu altul de-a-bărbița, ceilalți închină steagul, lăsându-și căpușoarele grele de somn pe pântecele lui.

VI.

NERUȘINATUL

Nerușinare este nepăsarea totală. vorba sau fapta rușinoasă. Iar nerușinatul se arată cam așa:

De dimineață până în seară sudue în gura mare. Neavând nicio sfială de nimeni este totdeauna gata la aruncat oricui o insultă. Crescut între haimanale, desmățat, mereu gata la orice, el își joacă dansul cel mai rușinos înainte de masă. La iarmaroace îl vezi pe la ușile comediilor, alergând, pentru strângerea golugani-lor de intrare, dela un cască-gură la altul, mereu cu pumnul sus, gata a turti dintr'o dată pe cel ce se îndeasă să privească degeaba. Și azi ține crâșmă, mâine deschide casă de întâlnire, poimâine ajunge strângător de biruri. Și tot așa, la dânsul neaflându-se rușine, îl poți vedea îndată și crainic public și bucătar, și jucător la

noroc. Își lasă mama să moară de foame, stă dese ori la arest pentru tâlhărie și viața lui se petrece într'una mai mult la închisoare decât acasă. Îi place să se înconjoare de haimanale și apoi cu glas gros și răgușit să se căsiească răcnind la trecători, provocându-i și insultându-i din două vorbe. Și astfel, unii sosind mereu, iar alții plecând înainte, unul se alege cu începutul, altul cu sfârșitul, altul doar cu câte o frântură de ici, de colo și la urma urmei nimenea nu știe bine de ce-i vorba. Iar pentru a-și arăta și mai bine totala lipsă de rușine își alege omul mai ales câte o zi de sărbătoare. Încolo, trăește veșnic numai în procese, când pârît, când pârînd, când scăpând cu jurământul, când îndesându-se la judecată cu sânul plin de dovezi scrise și cu mâinile pline de hârțoage legate cu ață. Nu-i este rușine a se pune în fruntea haimanalelor de pe la hale; ba ajunge să le dea și bani cu împrumut cu procent de 25% pe zi. Îl vezi apoi cutreerând crâșmele de-a-rândul, ca și pe vânzătorii de scrumbii și sărături spre a-și aduna dobânzile. Iar banul căpătat în palmă, îl aruncă îndată în gură.

Să te ferească Dumnezeu de oamenii de aceștia cu limba veșnic ca sulița și cu gura hârțâgoasă și țâțioasă ca trâmbița, de urlă mereu și piața și târgul de răcnetele lor.

VII.

LIMBUTUL

Limbuția este, într'un cuvânt, neputința cuiva de a-și stăpâni limba și dacă vreți

Orice i-ai spune, dacă ai dat peste dânsul: „Ei, nu-i așa, zice el: stai să-ți spun eu toată istoria, cum a fost; și numai să m'asculți și ai să vezi, cum stă treaba". Iar

dacă îţi urmezi vorba înainte, el te şi opreşte repede: „D'apoi nici mai este ceva de adaus, ai uitat! Mulţumesc, că mi-ai adus aminte de asta! Mare lucru-i să ai cu cine sta de vorbă: că vezi de asta chiar uitasem. Dar bine ai mai prins toată chestiunea. Şi, zău, de mult aşteptam să văd, dacă o să ne potrivim din părere la urmă". Şi cu veşnic întreruperi de acestea nu mai poţi răsufla de râul lui. Iar dacă te-a dat gata pe tine, trece tot aşa repede la altul, până când ajunge a se încâlci la vorbă cu câte o grămadă întreagă de oameni adunaţi undeva spre a vorbi de treburile lor, silindu-i ca pe rând să-şi ia lumea în cap, fugind care încotro. Intrând prin şcoli şi prin arene, el tulbură copiii dela lecţiile lor, ţinând mereu de vorbă pe învăţători şi maeştri de gimnastică. Dacă vrei să te desparţi de dânsul se ţine scai de tine petrecându-te până acasă. Dacă îl întrebi, ce s'a mai petrecut pe la adunare, el o începe dela

tophan, ori dela alta de pe vremea lui Lysandru, şi a Spartanilor; apoi trece la discursurile pe care le-a ţinut el odată cu atâta succes înaintea poporului, aruncând pe unde poate şi câte o săgeată asupra mulţimilor, până când cei de faţă, uitând pe ce lume sunt încep a clipoci de somn, căscând şi apucând

care încotro. De gura lui la judecătorie nu poţi judeca; la teatru nu poţi asculta; la masă nu poţi mânca. Deoarece pentru un limbut ca dânsul tăcerea e o imposibilitate, iar limba lui n'are odihnă ca peştele în apă; şi chiar de i-ai spune că întrece până şi ciripitul unei rândunele, el tot nu poate tăcea. Şi nu se dă bătut nici în faţa râsului copiilor săi, care clipocind de somn, îl roagă: „Tată, ia mai spune-ne vreo istorie, doar vom putea adormi îndată!"

VIII.

PLĂSMUITORUL DE ŞTIRI

Plăsmuirea este o inşirare de vorbe şi fapte închipuite, pe care plăsmuitorul vrea să le treacă drept adevărate. Priviţi-l:

Cum te-a întâlnit în cale te şi ia la întrebat, radios şi cu surîsul pe buze, „Ei, da din cotro? Şi ce mai zici? Dar de întâmplarea de azi dimineaţă se vede, că n'ai auzit încă!" Apoi grav şi apăsat: „Cum, numai atâta? Şi câte mai sunt încă Doamne!" Şi fără a te lăsa să-i răspunzi: Zău, spune drept? Se poate, să nu ştii nimic? Ei atunci stăi, dragă, că am să-ţi spun lucruri mari, cum n'ai auzit de când eşti!" Şi, tot ce ştie el, porneşte ori dela un biet soldat, ori dela sclavul lui Asteios, flautistul; ori dela Lycon, misitul, abia ar fi sosit dela luptă. Căci, pentru ca de spusele lui să nu se îndoiască nimeni, el are nevoe de martori siguri. Şi spune deci pe mărturia lor, că Polyperchon şi Regele au fost biruitori, dar Casandru a căzut în prinsoare. Iar dacă-l întrebi: „Şi vezi una ca asta?" „Cum nu, dacă-i adevărată!" îţi răspunde îndată. Căci toţi ţipă în oraş, că vestea se lăţeşte în toate părţile; că toţi, — dar absolut toţi, sunt de aceeaşi părere, cum că lupta a fost un măcel general. Iar probă categorică sunt şi mutrele celor care stau în fruntea treburilor: „Nu le vezi cum s'au lungit şi s'au întunecat toate?" Şi unde mai pui, că el a aflat în taină, că ei ar fi ţinând ascuns, undeva într'o casă, pe cineva sosit acum cinci zile din Macedonia, care ştie toate cum s'au petrecut de-a fir a păr. Şi pentru ca toate să pară, că merg în picioare, amestecă în istoria lui şi exclamaţii patetice, ca: „Bietul Casandru! Nenorocitul! Şi cine mai era ca dânsul? Aşa i-a fost scris! Vezi puterea Destinului!

Dar te rog, nu mai spune la nimenea; să rămâe toate între noi!". Şi o şi ia la fugă, ducând vestea la alţii.

Şi rămâne să te miri o viaţă întreagă de oameni ca aceştia. Ce vor ei cu veşnicele lor plăsmuiri mincinoase? Căci pe de o parte trăesc în minciună, iar pe de alta n'au niciun folos de pe urma ei. Ba, la câţi nu li s'a şi întâmplat, că pe când băgau lumea în sperieţi prin localurile de bae cu braşoavele lor, să li se fure hainele uitate! Şi tot aşa, alţii, câştigând mereu pe la Portic cele mai strălucite victorii pe uscat şi pe apă, s'au trezit a doua zi condamnaţi greu, în lipsă, la un proces, de care uitase. Şi ce să mai zicem de cei care, cucerind cu vorba cetate după cetate, li se arde acasă, aşteptând, mâncarea pe foc!

Blestemat neam de oameni, într'adevăr.

Şi totuşi nu există bală, mahala ori local, în care să nu-i vezi cu duiumul, din zori şi până noaptea târziu ameţind mereu lumea cu plăsmuirile lor, care de care mai mincinoase!

IX.

NEOBRAZATUL

Neobrăzarea este, într'un cuvânt, dispreţul oricărei păreri pentru folos ruşinos. Şi iată un neobrăzat:

Inainte de toate, dacă te-a înşelat odată amarnic, să ştii că tot la tine vine din nou, să-l mai împrumuţi a doua oară. Când aduce sacrificii Zeilor, el aduce frumuşel acasă carnea rămasă, punând-o la păstrare în saramură, şi se duce să mănânce pe la alţii. Acolo, cheamă sclavul, cu care a venit şi luând carne şi pâine de pe masă, i le întinde zicând în auzul tuturora: „Ia dă-le pe gât, Tibie!" La târguitul cărnei, aminteşte casapului, cât bine i-a făcut el odată şi dându-se pe lângă cântar, pândeşte când poate arunca o bucată pe sub mânecă,

fie măcar un biet os pentru ciorbă și este încântat dacă treaba merge; dacă nu, înhață dintr'un cui măcar un capăt de maț umplut și pleacă râzând, fericit.

Dacă are oaspeți și se duce să le facă rost de bilete de intrare la teatru, vine și el peste dânșii, fără bilet; ba a doua zi mai aduce încă și copiii cu pedagog cu tot. Ai făcut o afacere bună: imediat îl auzi: „Ei, dar pentru mine nu iese nimic?" Vine să-i împrumuți niște orz ori pae; „Dar, vezi, ai să mi le duci și acasă!" La bae bagă singur găleata în căldarea cu apă fierbinte și cu toate strigătele băiașului, el și-o toarnă singur în cap, iar la plecare: „Iaca m'am spălat singur, fără tine, și cum vezi, n'ai bacșiș dela mine!".

X

HARȘITORUL

Hârsenia este economia împinsă dincolo de orice limită. Și iată cam ce fel de om este hârsitul.

Fără a aștepta sfârșitul lunei, el și bate la ușa ta, cerând achitarea unei jumătăți de obol, procent cuvenit. La un ospăț el mănâncă pe când mesenii deșartă paharele, dar rămâne cel din urmă cu paharul de închinat Artemidei. Dacă după o cumpărătură i se prezintă socoteala: „Dar ce-mi mai umbli și cu fleacuri de astea?" îți răspunde el. Dacă un servitor i-a stricat o oală, ori un blid, el i le și scade îndată mare din mâncare. Dacă a scăpat nevasta lui un biet bănuț pe jos, el întoarce toată casa pe dos, gata a scoate și podeala, numai să-l găsească. Dacă a vândut ceva, este cu neputință ca bietul cumpărător să mai poată câștiga un ban peste cost. Și apoi, să te ferească Dumnezeu, a rupe o smochină din grădina lui, ori a-i trece prin livadă, ori a ridica de jos o maslină ori o curmală căzută. Și mereu tot cearcă să vadă dacă pietrele de hotar dimprejur n'au fost cumva

mutate dela locul lor. A rămas un datornic o zi în urmă cu plata? Il şi dă în judecată, cerând dobândă la dobândă. Ii vin neamurile la masă? Le pune dinainte bucăţele de friptură, de mai nu le vezi cu ochii. Se duce după cumpărături, dar vine cu mâna goală „căci tare mai sunt scumpe toate!" Nevasta lui n'are voe să împrumute nimănui nici sare, nici feştilă de opaiţ, nici mărar, nici măgheran, nici orz, nici cordeluţe, nici colivă, „căci iaca din nimicuri de acestea mult bănet mai iese la sfârşitul anului!".

Pe scurt, la hârşiţi de aceştia lădiţele cu argintărie coclesc; cheile ruginesc; hainele se rod scurtându-se până la solduri; o biată sticluţă de untdelemn le este prea deajuns pentru frecat; părul le este mereu tuns chilug; încălţămintea nu se poartă decât dela amiază în jos, iar haina dată la curăţit rămâne să fie toată roasă cu blei, mai bine decât să mai capete din nou pete şi să fie nevoe de curăţit a doua oară.

XI.

DESMAŢATUL

Desmăţarea nu e grea de definit ca un mod de glumă neruşinată, care caută să atragă atenţia cu orice preţ. Şi iată cam cum se poartă desmăţatul.

In faţa unor femei cum se cade, el îşi ridică poala, lăsând să i se vadă ceea ce nu se cade. La teatru aplaudă nebuneşte, când toţi au încetat. Pe actorii chemaţi cu aplauze el îi şueră. Când e tăcerea mai mare, el se tolăneşte pe spate şi cu un răgâit sgomotos întoarce toate feţele la o parte. La piaţă, în toiul târgului el se dă pe lângă tărăbile cu nuci, ori bobiţe de mirt şi ţinând vânzătorul de vorbă, tot şterge pe furiş şi dă pe sub mânecă, ce poate. Trece cineva, necunoscut, el îl strigă în gura mare pe nume. Vine altul alergând gră-

bit; el îl oprește, ținându-l de vorbă cu fleacuri. Iese dela tribunal unul amărît de pierderea unui mare proces; el îi aține calea felicitându-l. Din piață el cumpără și aduce toate singur. Flautistele le tocmește tot singur; și pe toți, câți întâlnește în cale, îi poftește la masă, arătându-le ce aduce, și făcându-le cu ochiul. Se oprește apoi pe la bărbierie ori parfumerie și strigă în gura mare tuturora, că iaca, azi, așa i-a venit lui, să-și facă de cap!

XII.

TONȚUL

Tonția este nepriceperea a ceea ce se potrivește, ori nu, la un moment dat, prin care cineva poate numi pe cei cu care are a face. Și iată cum se arată tonțul.

Tu nu-ți vezi capul de treburi; el vine să-ți povestească ce și cum a fost viața lui! Mândria lui geme scuturată greu de friguri; el îi cântă afară un cântec de dragoste. Ai garantat un împrumut al cuiva și te-ai ruinat pierzându-ți toată averea; hop și el, tot la tine, să fii garant și pentru dânsul. L'ai citat ca martor la judecătorie; el vine curând după pronunțarea hotărîrei. Il poftești la o nuntă; el nu mai mântuie cu critica sexului frumos.

Abia ai sosit dela un drum lung și greu; el te îmbie la o primblare cu dânsul. A apucat cineva să vândă ceva, cum a putut: hop și el imediat cu unul, care dă mai mult! La adunare s'a închis discuția și s'au luat hotărîrile: el se ridică și ia toată chestiunea dela capăt. Te îndeasă mereu cu servicii, pe care nu i le-ai cerut, dar din politeță nici nu le poți respinge. Te afli într'un praznic la sfârșitul unui sacrificiu; în toiul mesei el vine să-i achiți niște procente întârziate. Un sclav primește câteva bice de față cu dânsul; el începe ime-

ziat în gura mare o istorie cu un sclav al lui, care fiind bătut, tot aşa s'a spânzurat. Aflându-se între doi la o încercare de împăcare, el întărîtă şi mai straşnic unul contra altuia pe bieţii oameni, care veniseră cu gând bun să ajungă la o înţelegere. Trecut cu băutura, el te înhaţă la joc cu dânsul, nedându-şi seama, că abia ai şezut şi nici n'ai apucat încă a gusta din vin.

XII.

SECĂTURA.

S'ar putea defini cu o mare bună voinţă seacă în vorbă şi faptă. Iată un tip.

Făgădueşte mereu toate şi nu face nimic. S'a luat undeva o hotărîre socotită de toţi drept cea mai înţeleaptă; hop şi el, de colo cu o părere anapoda, care se potriveşte ca nuca în perete. Poftit la masă, el se amestecă pe la pivniţă şi face pe pivnicer să aducă mai mult vin decât pot bea oaspeţii. Se întâmplă să se încaere undeva doi la bătae; numaidecât e în mijlocul lor, deşi nu-i cunoaşte pe niciunul. Ai greşit cumva calea: îndată vine şi el să-ţi arate o cărare mai bună: dar peste puţin bagi de seamă, că nu este în stare să găsească nici drumul bătut. La oştire se învârte mereu căutând să afle dela comandant ziua hotărîtă pentru luptă şi cuvântul de ordine pe a doua zi. Aleargă să spue lui tată-său că mamă-sa este în pat. A oprit doctorul pe un bolnav de a bea vin; el pretinde că mai trebue încercat, până îmbată de a binelea pe bietul bolnav. A murit o femeie: el pune să sape pe mormânt pe lângă numele răposatei şi locul ei de naştere şi numele soţului şi al tatălui şi al mamei ei, cu adaosul „Toţi au fost oameni de bine". Vine vorba de depus un jurământ. „Jurământ? zice el; dar ce, unde, când şi cum, n'am jurat eu oare până azi?"

XIV.

HABAUCUL

Hăbăucia este, într'un cuvânt, incapacitatea în vorbă și faptă. Și iată cum cum se prezintă hăbăucul.

Făcându-și calculele cu pietricele și ajungând la rezultat el întreabă pe cel de alăturea: „Ei, cât face ?". Are de mult un proces greu; la termen el uită și pleacă la țară. La teatru sforăe pe bancă și rămâne dormind după plecarea tuturora. Mănâncă cu lăcomie și dând să iasă noaptea afară, se trezește mușcat de câinele vecinului. Ii dai să strângă un lucru și el ți-l strânge așa de bine, că nu-l mai poți găsi.

I-aduci vestea morții unui prieten, chemându-l la înmormântare: el se întunecă, plânge și termină: „Apoi, să fie într'un ceas bun!" Vii să-i achiți un împrumut; el nu vrea să primească banii, fără martori. In toiul iernei, el ocărăște servitorul, că, de ce nu i-a cumpărat castraveți verzi. Iși silește mereu copiii la lupte și alergări peste puterile lor, până-i dă gata. La câmp el își pregătește singur oala cu linte, dar punându-i sare de două ori, nimeni nu o mai poate gusta. Afară plouă cu cofa; el laudă farmecul tremurărei stelelor. Il întrebi, câte înmormântări au trecut pe acolo spre țintirim? „Ehei, să dea Dumnezeu, să ai și tu și eu atâtea !".

XV.

NECIOPLITUL

Necioplirea este lipsa de blândețe în vorbire. Și iată un necioplit, cum este.

Il întrebi, unde este cutare? El răspunde: „Ia, nu-mi bate capul!". Tu îl saluți: el nu răspunde. Când vinde ceva, în loc să spue cumpărătorului „cer atâta", el îl

întreabă: „Cât dai!" Îi trimeţi la o zi mare un dar: „ei, ştiu eu, asta nu-i degeaba!" zice el. L-ai lovit, l-ai împins, ori l-ai călcat, din greşolă; la dânsul nu este nici scuză, nici iertare. Îi ceri un împrumut prietenesc; „Nu dau nimic", răspunde el: iar peste puţin se întoarce şi dă, mârîind: „Ia, bani pierduţi!". Şi la toate pietrele, de care se loveşte pe drum, le trage câte o sudalmă. Să-l fi văzut cineva aşteptând pe altul din urmă, ori să-l fi auzit cântând, ori recitând vreo strofă poetică, ori prinzându-se în joc, — ferească Dumnezeu! Ba parcă mai-mai nici de Dumnezeu n'a auzit în viaţa lui!

XVI

SUPERSTIŢIOSUL

Superstiţia este, pe cât se pare, o frică mare de puterile divine şi iată felul de purtare al superstiţiosului.

In ziua Hoelor, după ce s'a spălat pe mâni şi s'a stropit cu aghiasmă, el iese dela templu şi umblă toată ziua cu o crenguţă de măslin în gură.

A trecut o nevăstuică de-a-curmezişul drumului? El nu mai face un pas până trece altul, ori n'a aruncat înainte trei pietricele. A zărit un şarpe în casă? Dacă e unul boghiet, face rugăciuni la Sabazios; dacă e unul consacrat, înalţă numaidecât pe locul acela un altar mic. Când trece pe dinaintea pietrelor unse de pe la răspântii, varsă peste dânsele toate sticluţele cu untdelemn, ce are, şi nu trece înainte decât după ce a stat mult în genunchi în faţa lor. I-au ros şoarecii un sac de făină? Repede la gâcitor, ca să vadă ce-i de făcut. Iar dacă acesta îi zice să-l dea la cârpit, el tot nu se lasă până nu face un sacrificiu de purificare în toată forma. E în stare, să-şi ţie casa într'o purificare nesfârşită, temându-se să nu fie atinsă de Hecate, cu duhurile ei rele. Aude cucuveica în cale? Indată se opreşte şi nu mai face un pas, până

n'a rostit formula: „Mare este Athena!” Nu păşeşte peste un mormânt, nu se apropie de un mort, ori de o bolnavă, „ca să nu se spurce cumva, Doamne fereşte!”.

La 4 şi la 20 ale fiecărei luni el pune pe ai săi, să-i aducă vin cald; apoi aduce crenguţe de mirt, tămâe şi turte sfinţite şi stă toată ziua în casă, aşezând cununi pe chipurile lui Hermafrodit. Cum a visat un vis, repede e la tălcuitori, la ghicitori, la vrăjitori, ca să vadă la ce zeu sau zeiţă trebue să facă rugăciuni. In fiecare lună, pentru a-şi înnoi iniţierea, îl vezi ducându-se la preoţii orfici cu soţia, sau, dacă ea nu poate, cu dădaca şi copiii. Pe malul mărei îl vezi pururea pierdut în migăloase spălături nesfârşite. A zărit cumva, vreunul dintre aceia ce umblă pe la răspântii încununaţi cu usturoi? Repede e în casă, turnându-şi apă din cap, până în picioare şi cheamă vrăjitoarele ca să-l purifice cu ceapă de mare ori cu un căţeluş mort rotit împrejurul lui. In fine, dacă vede un nebun ori un epileptic, intră în toţi sperieţii şi-şi stupeşte mereu în sân.

XVII.

CARTITORUL

Cârtirea este o dispoziţie de nemulţumire a cuiva faţă de tot ce i se dă. Şi iată un cârtitor:

Ca prieten bun trimeţi o parte din masa ta la o zi mare; „Va să zică, stăpânu-tău, zice el aducătorului, nu mă crede vrednic de ciorba şi vinul lui, deoarece nu mă pofteşte la masa lui!” Mândra lui îl sărută, desmerdându-l: „M'aş mira, să vie asta din suflet”, zice el. Dă vina pe Dumnezeu, nu că n'a plouat, dar de ce n'a plouat mai de mult. Găseşte pe drum o pungă: „Ei, da de ce n'ar fi găsit o comoară?” A cumpărat ieftin un sclav bun, după o lungă târguială: „Marfă ieftină, marfă rea!” zice el. „Bucură-te, că ţi s'a născut un copil”,

il vestește cineva; „Atunci, mai adaugă, că s'a dus jumătate din averea mea, ca să fie adevărul întreg!" zice el. A câștigat un proces cu unanimitatea voturilor: „Ei, dar ai lăsat atâtea motive la o parte!" impută el apărătorului. Mai mulți prieteni pun mână dela mână ca să-i vie în ajutor cu un împrumut. „Ei, acum ești mulțumit? îl întreabă unul: „Mulțumit? Și de ce? Că rămân dator cu atâta amar de bani pe atâta timp? Și încă și cu atâta recunoștință pe deasupra?" răspunde el.

XVIII.

NEINCREZATORUL

Neîncrederea este înclinarea de a bănui toată lumea de necinste. Și iată un neîncrezător.

Trimite băiatul la târguit, dar trimete și pe altul pe urma lui ca să vadă ce prețuri a plătit. La drum poartă banii la dânsul și la fiecare stadiu se oprește ca să socotească din nou, câți mai are. Suindu-se în pat, întreabă nevasta, dacă a închis bine sipetul; dacă lădița cu argintărie este bine încuiată; dacă s'a tras bine zăvorul la poarta de din dos. „Cum nu? Toate s'au făcut cum trebue", răspunde ea, sigură de sine. Totuși el sare din pat desbrăcat, aprinde lampa și aleargă desculț, cercetând cu ochii lui toate de-a-rândul; și mai-mai să nu poată închide ochii de grijă nici după aceea! Ii datorești niște bani; el cere să-i aduci martori, când îi aduci procentele, pentru ca nu cumva odată și odată să-i tăgăduești capetele! La curățit haina, el nu o dă celui mai meșter, ci aceluia, care i se pare mai sigur. Ca să-ți împrumute el argintărie, — nici de gândit. Doar numai dacă ești prieten ori rudă de aproape; și atunci mai-mai că ar trece-o prin foc, cântărind exact bucățică cu bucățică și vorba e: „Ce garanție dai?" Sclavul luat cu dânsul trebue să meargă înaintea lui și nu în urmă, ca nu cumva să piară undeva! Dacă la o afacere cumpărătorul îi

intreabă: „Când să achit preţul, căci acum nu prea am timp?" „N'ai grijă", răspunde el. „Mă ţin cu de tine, până vei avea timp!"

XIX

NESPALATUL

Nespălarea este uitarea de grija corpului până a ajunge greţos pentru alţii. Iată un specimen.

Plin de lepră şi de bube rele şi cu unghiile negre, el iese la plimbare. „Acestea-s, zice el, boale moştenite; şi tata şi bunicul le-au avut; în familia noastră nu se poate furişa uşor un strein!" O rană la picioare, ori o julitură la degete, el le lasă, din nepăsare, să se infecteze regulat. Are subsuorile păroase ca un animal, până mai către coapse, iar dinţii toţi negri şi stricaţi, de ţi-i greu să te uiţi la dânsul. Şi ca să nu lipsească nimica, îşi mai suflă şi nasul între degete la masă. Când jertfeşte, se mânjeşte de sânge. Când vorbeşte, te stropeşte cu balele. Când bea, îşi râgâe în nas. Acasă la dânsul: pat murdar, femeie murdară. In bae: untdelemn rânced. La adunare vine cu tunică de iarnă şi manta de vară, toată numai pete. Când mamă-sa se duce la augur, el rosteşte cuvinte ce menesc a rău. In mijlocul jertfei şi al rugăciunilor el scapă jos potirul, râzând, ca şi cum ar fi făcut mare lucru! Ascultând o flautistă, ajunge s'o aplaude el singur şi, îngânând melodia, începe a o mustra că a terminat prea degrabă. Şi vrând să stupească pe deasupra mesei, îşi trimete stupitul drept în băiatul ce aduce paharele cu vin.

XX.

NESIMTITORUL

Nesimţirea este, într'un cuvânt, o purtare nevătămătoare, dar plictisitoare. Şi iată cum se cunoaşte nesimţitorul.

Abia ai aţipit de somn: el te deşteaptă sgomotos „ca să mai stăm o leacă de vorbă!".

Stă corabia gata numai-numai să pornească; el te ţine cu vorba ca scaiul. Vii să-l vezi: el zice s'aştepţi să-şi mântue întâi primblarea. Ca prieten el îţi ia copilul din braţele dadacei, îl hrăneşte cu bucăţele mestecate din gura lui, îl desmiardă, îl alintă cu ţăcăitul sărutărilor şi-l cheamă „Mărgăritarul tatei!". La masă povesteşte, cum a luat nişte buruene, care i-au adus o păntecărie straşnică şi să fi văzut, că diareea lui era mai neagră decât sosul cela de pe masă! Este în stare, să întrebe în gura mare: „Ia spune-mi, mamă, ce impresii ai avut în ziua naşterei mele, când m'ai făcut!" Apoi răspunzând el singur în locul ei, zice că, bucurie şi suferinţă în acelaşi timp, dar că aceste două contrarii sunt soarta întregei omeniri. Invitat la masă, el povesteşte cum acasă are o cisternă cu apă foarte rece; că grădina îi dă din belşug legumele cele mai fragede; că are un bucătar care face bucate minunate; că, apoi, casa lui este o adevărată ospătărie pururea plină şi că prietenii lui sunt ca nişte saci fără fund: oricât ai turna într'înşii, nu-i mai umpli niciodată!

Dacă dă el o masă, laudă singur înaintea mesenilor hazul ghiduşului său şi, îndemnându-i cu paharele, îi asigură că a luat toate măsurile, ca petrecerea să fie cum n'a mai fost şi nu-i nevoe decât de un semn din partea lor, pentru ca băiatul să aducă şi o flautistă. „Ea să cânte, iar noi să ne dăm peste cap!"

XXI.

INFUMURATUL

Infumurarea este, pe cât se pare, o dorinţă oarbă de distincţie cu orice preţ.

Iată un tip:

Invitat la o masă, el vrea numaidecât primul loc lângă gazdă. Ca să tundă părul fiului său la majorat, unde credeți că îl duce? La Delfi! Iar, ca să iasă pe stradă, de ce credeți că are absolută nevoe? De un sclav negru! Când achită valoarea unei mine (= 100 drahme) el nu plătește decât cu bani noi-nouți! Acasă are o gaiță îmblânzită, căreia i-a cumpărat o scărișoară și un scutișor de bronz, pentru ca să aibă pe ce țupăi în sus și în jos. A adus jertfă un bou? Atunci țintuește deasupra intrărei casei pielea capului, împodobită cu fel de fel de cordeluțe, pentru ca nimenea să nu poată trece, fără a ști, că el a sacrificat un bou! Intorcându-se dela o plimbare călare, el întinde sclavului costumul de călăreț, ca să-l ducă acasă, dar aruncându-și mantaua pe umeri el pleacă să-și plimbe pintenii prin Piața publică. Dacă i-a murit un cățeluș de Malta, pe care îl avea, îi ridică un mormânt cu o coloană mică deasupra pe care sapă cuvintele: „De neam dela Malta". Dacă a închinat un deget de bronz la picioarele lui Asclepios, nu mai este zi, în care să nu-l lustruiască, împodobindu-l cu flori și stropindu-l cu parfumuri. Dacă face parte din Prytanea, se face luntre și punte pe lângă colegi, să fie el însărcinat cu strigarea sacrificiului. Și atunci cu mantaua strălucitoare și cu capul încununat, el înaintează majestos înaintea poporului: „Voi, cetățeni ai Athenei, intâ noi, Prytanii, adus-am astăzi Maicei Zeilor, Jertfa Laptelui: aici se arată semnele binelui, de care, voi să aveți parte deapururea!" Și terminând, se duce acasă să povestească nevestei extraordinarul succes, pe care l-a avut. Iși tunde regulat părul cu îngrijire; are grijă mare de albeața dinților; este totdeauna la îmbrăcăminte după ultima modă și totdeauna parfumat. In Piața publică se învârtește mai ales pe lângă bănci și bancheri. Dintre gimnazii visitează mai ales pe acelea în care se formează efebii. La teatru

nu stă, decât alăturea de loja generalilor. Nu prea cumpără pentru sine, dar este veșnic cugândul la cadouri pentru alții, mai ales de departe; de aceea, mereu expediază, când măsline la Byzanțiu: când câini de Laconia la Cyzic, când miere de Hymet la Rodos. Nici vorbă că are grijă, ca tot orașul să știe de toate acestea.

Este totdeauna la ordinea zilei, ba cu maimuțoiul pe care îl crește; ba cu papagalul adus de curând; ba cu porumbeii de Sicilia; ba cu arșicele de gazelă; ba cu sticluțele bombate de Thurium; ba cu bastoanele răsucite spartane; ba cu covoarele cu figuri persane. Are apoi o mică sală de gimnastică, cu joc de mingii așternută cu nisip și mereu se dă peste cap, ca s'o poată închiria, când sofiștilor ambulanți, când maeștrilor de scrimă, când muzicanților vestiți, pentru producțiile lor publice. La toate, dar totdeauna ceva mai târziu, sosește și el în timpul ședințelor pentru ca toți cei de față să zică: „Iată-l, acesta e stăpânul sălei!".

XXII.

CARPANOSUL

Cărpănoșia este lipsa de demnitate când e vorba de bani de cheltuit. Și iată un cărpănos:

A ieșit învingător la concursul de tragedie: închină lui Dionysos o scânduricĕ de lemn, cu numele său deasupra. In Adunarea Poporului se face apel la punga tuturor; el se scoală încetișor și piere pe ușă. La nunta fiicei sale, el vinde pe bani carnea dela jertfii, lăsând numai partea cuvenită preoților, iar personalul de serviciu necesar nunței, el îl tocmește fără hrană. Dacă cumva este căpitan de corabie, el se culcă pe punte, învălindu-se cu pătura cârmaciului, ca să cruțe pe a lui. La Sărbătoarea Muselor el oprește copiii dela școală sub cuvânt că ar fi bolnavi, spre a scăpa de plata obo-

lului suvenir. Vine din piață aducând singur carnea în poala mantalei și legumele la subsuoară. Când și-a dat haina la spălat, nici gând să mai aibă cu ce ieși din casă. A zărit pe vreun prieten cu o listă de subscripție? Repede cârmește drumul și piere nevăzut pe prima stradă lăturalnică. Nevasta i-a adus o zestre mare și poate ar avea nevoe măcar de o servitoare: el îi tocmește o fetiță, ca să meargă pe lângă dânsa în târg. Incălțămintea lui — petec peste petec. „Da-i tare ca cornul!" te asigură el. Când se scoală dimineața, el singur mătură casa și tot singur face paturile. La teatru se așază pe mantaua veche întoarsă pe dos, pe care și-o așterne singur aducând-o de-acasă.

XXIII.

LAUDAROSUL

Lăudăroșia este, fără îndoială, amăgirea altora cu lucruri, pe care cineva nu le are. Iar aspectul lăudărosului este așa:

Stând în picioare, drept, pe iezetura portului, el povestește mereu streinilor, ce de-a mai capitaluri are el pe mare, trece apoi la discuție asupra comerțului maritim și a formidabilelor câștiguri, pe care le aduce, judecând numai după veniturile pe care le încasează numai el, personal; după care trimite repede băiatul pe la bancă, unde, firește, nu are nicio drahmă. In călătorie te amețește cu luptele la care a luat parte alăturea cu Alexandru; cu dragostea deosebită a acestuia pentru dânsul și cu mulțimea cupelor bătute cu pietre scumpe, pe care le are de atunci acasă. D'apoi artiștii Asiei? După părerea lui, sunt așa de superiori că nici n'au a face cu artiștii Europei. Și totuși, el n'a călcat niciodată un pas afară din Athena. Unde mai pui, că, în trei rânduri a primit scrisori dela Antipater, rugându-l să vie în Macedonia: că i s'a propus să importe

de acolo câtă lemnărie vrea fără vamă. El însă n'a vrut. S'ar fi găsit de sigur vreun pârîtor, care să-l dea în vileag, că prea stă bine cu Macedonenii. D'apoi foametea cea mare, când el a dat singur pentru ajutorul săracilor peste cinci talanţi (= 30.000 drahme)! „Căci aşa-i inima lui: el nu poate zice niciodată nu!". Şi pentru mai multă încredere, tot adăugând cu ajutorul tăbliţelor de calcul ale unui vecin după fiecare sumă numele unui pretins datornic, el ajunge la un total de cel puţin 10 talanţi (= 60.000 drahme)! Şi toate acestea numai pe veresie, fără procente. Unde mai pui apoi corăbiile înarmate pe seama lui şi prestaţiile în folosul ţărei an cu an? In târgul de cai el pune să i se aleagă la o parte cei mai frumoşi, făcându-se că vrea să-i cumpere. Pe la marile magazine de croitorie zice că e dispus a cheltui până la 2 talanţi (= 10.000 drahme) spre a-şi pune garderoba la curent cu ultima modă. Păcat numai, că dobitocul de băiat a uitat să ia de-acasă banii de achitat! In casă nu-i decât un simplu chiriaş; dar mereu înşiră la toţi, cei care nu ştiu, că îl doare inima, fiind nevoit să vândă aşa bunătate şi frumuseţe de casă părintească, devenită absolut neîncăpătoare pentru marile recepţii, la care îl obligă înalta sa situaţie actuală!

XXIV.

INGAMFATUL

Ingâmfarea este punerea de sine-şi mai presus de toate. Vreţi să-l vedeţi? Iată-l:

Eşti grăbit şi ai nevoe mare să-l vezi: el dă răspuns, să vii mai deapoi, după amiază, când va ieşi la plimbare. De servicii nu-şi aduce aminte decât de cele făcute de dânsul altora, dar niciodată de cele făcute lui de alţii. Rugat să se pronunţe într'o chestiune ca arbitru, el dă hotărîrea pe drum, în treacăt. Dacă o ale-

gere pentru o însărcinare cade asupra lui, el se scutură regulat zicând că timpul lui e prea scump pentru așa ceva. Niciodată nu merge el întâi în vizită la cineva. Oamenilor de afaceri și lucrătorilor le spune să vie mâine, desdimineață. Pe stradă pășește pururea țanțos, fără o vorbă pentru nimeni, trecând înainte când cu ochii în pământ, când cu nasul în vânt. Cu prietenii, care vin să-l vadă, nu bine-voește a sta singur la masă: cel mult le dă pe cineva de ai casei, ca să aibă grijă de dânșii. Intr'o vorbă el nu vine niciodată, fără a se fi anunțat de mai înainte. La masaj, la baie și la masă el nu primește pe nimeni. Când regulează o socoteală cu cineva, el pune sclavul să facă adunările, să stabilească rezultatele și să le treacă la catastif în cont. Intr'o scrisoare el n'ar scrie niciodată: „Ai fi foarte amabil, dacă ai face așa"... ci „Așa să faci, ai înțeles?" ori „trimete la tine ca să-mi spui, dacă n'ai putea să..." ci „vreau numaidecât așa și nu altfel... și numaidecât, ai înțeles?".

XXV.

SPERIOSUL

Sperierea este, pe cât se pare, o slăbire a sufletului, venită din frică. Și iată cam cum se prezintă speriosul:

Pe mare pentru dânsul toate stâncile din zare sunt corăbii de pirați. Cum se umflă valurile, întreabă mereu tremurând, dacă toți călătorii și-au făcut din vreme rugăciunile; apoi cu ochii către cer, el întreabă mereu cârmaciul: „Ei, am scăpat la larg? Și ce zici de semnele timpului?" Deși o vreme spune vecinului că a visat un vis de care se simte tare alarmat. Apoi, nici una nici două, începe a se lăsa cu pielea goală, dând pe rând hainele sclavului. In fine, se roagă să fie dat jos la primul port din cale. La războiu din clipa când începe pedestrimea harța, el își cheamă pe ai săi pe lângă dânsul,

ca să stea mai întâi în observație, spre a vedea dacă este vorba, într'adevăr, de arătarea dușmanului, căci poate nu este el... Apoi auzind iureșul luptei și văzând cum cad luptătorii înainte, el spune celor de față, că, uite, în grabă, a uitat să-și ia sabia... Aleargă apoi într'o fugă la cort, de unde face vânt sclavului, ca să i-o caute, pe când el o ascunde sub perină și zăbovește, făcându-se că o caută mereu în toate părțile. Dar iată, că un prieten al lui este adus rănit în tabără; repede este la dânsul cu toate încurajările; îl apucă în brațe spre a-l sprijini; apoi îi acopere rana, îl șterge de sânge, și se așază jos la capul lui, apărându-l de muște. Într'un cuvânt, la toate e gata, numai la luptă nu-i stă gândul de loc. Iar dacă trâmbița sună cu furie atacul, el se tot învârte prin cort mârâind: „Da mâncate-ar corbii; că nu mai are omul acesta cap, să se odihnească o leacă de țipetul tău!" Și nu mult și iată-l și pe dânsul, plin de sângele din rana altuia, alergând înaintea învingătorilor, care se întorc și povestind înflăcărat cum, punându-și viața în cumpănă mare, a scăpat un prieten dela moarte sigură. Și aducând în fața rănitului pe toți cei din neamul și tribul său, el spune și arată la fiecare pe rând că „însu el, și numai el, cu mâinile lui, a adus rănitul în cort".

XXVI.

ABSOLUTISTUL

Tendința absolutistă este, pe cât se pare, dorința de putere și avere. Și iată cam cum se prezintă absolutistul.

In ziua când poporul discută asupra alegerei celor ce trebue să ajute pe Arhont, spre a pregăti procesiunea cea mare, el se ridică la tribună și cere să li se acorde depline puteri; apoi, dacă s'au propus zece nume, el susține că unul singur este deajuns „Cu singura condiție, adaugă el, ca acela să fie un om!" Din toată opera

lui Omer, el ține minte numai acest vers (singurul, de altfel):

„Nu-i bine cu capete multe: ci unul să fie la cârmă!"

Apoi la orice moment el are în gură formule ca aceasta: „Trebue să ne adunăm singuri, noi în de noi, pentru a hotărî în această chestiune. La o parte cu mulțimea și cu adunarea poporului! Să încetăm de a mai aspira la măriri și să nu mai primim dela acești oameni nici insulte, nici onoruri! Din două, una: ori se duc ei, ori plecăm noi din Cetate!". Incolo absolutistul nu iese pe stradă decât pe la amiază. Cu mantaua în falduri, cu barba tăiată potrivit, cu unghiile tăiate frumos, el trece înainte. „Denunțătorii, declară el dramatic, ne fac viața imposibilă în Cetate! In tribunale au ajuns să ne judece gloata, care-și bate joc de noi!

Nu înțeleg de loc pe oamenii, care mai fac azi politică! Mă rog, ce vreau ei? Cine zice popor, zice doar nerecunoștință: cât îi dai, îl ai; nu-i mai dai: nu-l mai ai! Și ce umilință, să ai de stat în Adunare alăturea cu cine știe ce nespălat răpănos! Și când se va termina oare pacostea dărilor și înarmărilor de vase, care ne doboară?

Afurisită lepră și demagogia aceasta! Și închipue-ți, că tocmai Theseu este cel dintâi capul nenorocirilor noastre din ziua, când concentrând toată populația celor douăsprezece orașe laolaltă, a dat la o parte toate regalitățile! De aceea și-a meritat soarta: popor a ridicat, poporul l-a alungat!" Și tot așa înainte, mereu cu păreri de acestea susținute când înaintea străinilor, când în fața celor de o părere și de un partid cu dânsul.

XXVII.

CEL CU INVATATURA TARZIE

Invățătura târzie s'ar putea numi deșteptarea cuiva la învățat, când i-a trecut vremea. Și iată cam cum se arată un astfel de om.

La 60 de ani el memorează strofe poetice, dar când să le spue pe de rost, le pierde șirul și rămâne cu gura căscată. Dela băiatul său el caută să învețe instrucția militară: „La dreapta! — La stânga! — Semi-ocolire!" La Sărbătoarea Eroilor el se înscrie cu taxă alături de tineret spre a putea lua parte la alergarea cu torțe aprinse. Fiind invitat la un sacrificiu în templul lui Hercule aruncă mantaua de pe umeri și trage el singur boul, ca să întindă gâtul la cuțit. Nu-și mai află loc din arenă în arenă pentru a învăța lupta. La corturile de prin iarmaroace el cască gura la trei-patru reprezentații în șir, doar va prinde ceva din cântecele lor. La Misterele lui Sabazios el caută să capete prin atitudinea lui admirația preotului, care i le destăinuește. Indrăgind o curtezană, dă năvală înlăuntru sfărmându-i ușa, mănâncă o bătaie straşnică dela un rival și se alege cu un proces. Imprumutând un cal spre a merge călare la țară, socoate că n'ar strica cu această ocazie și câteva exerciții de călărie, cade și se alege cu capul spart. Membru al Societății Decadiștilor, el dă un banchet acelora dintre colegi, care au meritat ca și dânsul titlul de „Promotori" ai operei. Se exercită, luând atitudini de statue in fața sclavului său. Intrecându-se din arc și din lance cu pedagogul copiilor îi dă lecții ca unui începător. In localurile de băi își tot rotește șoldurile, rățoindu-se împrejur, pentru ca să-l vadă toți, că are educație. Când vine la corurile de dans femeiești, încearcă să imite pașii lor, tălăind singur bătăile tactului.

XXVIII

BARFITORUL

Bârfirea este o pornire rea a sufletului arătată prin vorbe. Și iată cam cum se arată bârfitorul.

Il întrebi, bunăoară: „Ce zice de Cutare?" — „Ei,

răspunde el, atunci s'o luăm dela capăt, ca istoricii. Am să încep deci din capul locului cu familia lui. Tatăl său era la început Sosias; în oaste a devenit Sosistrat; în registrele civile a ajuns Sosisdemos. Dar mama? Nici mai mult, nici mai puțin decât cucoana mare din Tracia. O chiamă, săraca, Krinokorako, căci așa se chiamă cucoanele de neam mare în țara aceea. Iar acesta, de care mă întrebi, ce poate fi oare decât fiul vrednic de astfel de părinți? Un rău, numai bun de pus în ștreang! Și dacă-l întrebi: „Dar femeile acestea din casa de alăturea?" — „Cum, tu nu știi nimic? Atunci stăi să spun ce știu eu!" Și începe: „Ticăloasele acestea înșfacă până și trecătorii de pe stradă. E o casă în care, picioarele se ridică sus de tot! Și să nu crezi că-i așa, o vorbă goală: se țin de oameni ca și cățelele pe toate străzile. Niște puițe, în toată puterea cuvântului! Bate numai la poarta din dos și vezi cum vin singure îndată să deschidă!" Dacă te aude scăpând un cuvânt rău de altul, repede vine să-l completeze. „Omul acesta nu poate fi nimănui mai urât decât mie: uită-te numai la dânsul și-ți trece de toate! Cât despre ticăloșia lui, nici că mai are pereche! Inchipuește-ți, că femeia lui i-a adus o zestre mare de nu știu câți talanți și i-a mai dat și un fiu pe deasupra, el nu-i dă decât trei bănuți pe zi pentru hrană și nu-i dă voe să facă decât numai băi reci în toiul lui Decembrie!".

Ai fost într'o societate și la un moment ai plecat: nici n'ai apucat a ieși bine și el te-a și luat în primire în lipsă. Dar dacă a apucat a da drumul gurei, să știi că tot neamul tău este depănat și scărmănat pe rând. De altfel de gura lui nu scapă nici prietenii și nici rudele, — ba nici chiar morții din morminte! Numai că aceasta se chiamă la dânsul sinceritate, democrație, independență! Și nici că există la dânsul plăcere mai mare decât asta.

Şi iată cum mâncărimea gurei rele duce prostia omenească până la ieşirea din fire.

XXIX.
PRIETENUL RAILOR

Simpatia pentru cei răi nu este decât atracţia răului. Şi iată modul de prezentare al prietenului celor răi. Dacă există indivizi osândiţi pentru crime şi scoşi din rândul oamenilor de treabă, el tocmai dintre aceştia îşi face so cietatea lui, căutând ca prin intrarea la şcoala lor să ajungă mai de temut în lume. Vine vorba de un om cinstit? „Cinstea nu există în natură, susţine el; oamenii sunt doar toţi tot una şi este o gogomănie fără margini, să vorbeşti in lumea asta de „un om cinstit"! In realitate, strigă el, omul rău nu este decât un om liber, care dă cu piciorul aşa numitei morale de toate zilele. Şi dacă pluteşte asupra cuiva vreo bănuială de acestea, e de părere, că chiar dacă, pe ici, pe colo ar fi câte ceva adevărat, el are pentru întreg cazul acesta rezervele lui. „Este vorba doar de un băiat isteţ, bun camarad şi care ştie să se descurce!" Şi asigură, că drept vorbind, el n'a întâlnit încă în viaţa lui un om mai de nădejde. Are un ticălos de dat seamă în faţa unei adunări, sau de apărat în faţa unui tribunal? Dela început el este de partea lui, şi cu tot sufletul: „Mă rog, ce judecăm noi aici, omul sau fapta? Dar ce este oare omul acesta, decât câinele credincios al Poporului? El stă doar de strajă, cu credinţă, pentru a-l apăra de cei răi. Şi cine va mai înfrunta oare ura pentru binele general, dacă noi călcăm în picioare un astfel de om?" Şi astfel el devine patronul legal a tot ce este lepădătură streină; şi tot el e apărătorul tuturor faptelor rele; iar, dacă mai vine şi vremea să fie el singur judecător, te umeşte cu răutatea otrăvită ce o pune în acuzarea reciprocă dintre cei ce se judecă.

Intr'un cuvânt dragostea răilor aduce după sine înfăptuirea răului; pentrucă, bine zice proverbul, că răul la rău trage!

XXX.

AVARUL

Avariţia este urmărirea cu orice preţ a câştigului, oricât de murdar. Şi iată cam cum se înfăţişează avarul.

Te pofteşte la masă, dar te lasă fără pâine. Nu apucă un strein a trage încă bine la casa lui şi el îi şi stoarce un împrumut. Dacă are de împărţit carnea de pe urma unui sacrificiu, el este de părere, că cine împarte are parte la dublă parte, pe care o şi dă la o parte. Dacă are vin de vândut, întâi îl amestecă cu apă, chiar pentru prietenii săi. Ca să vie cu familia la teatru, aşteaptă până când Direcţia acordă intrarea gratuită. Dacă ia parte la vreo solie în streinătate, el lasă acasă indemnitatea de călătorie acordată de Stat şi trăeşte apoi din împrumuturi dela colegi. Dacă are cu dânsul un sclav, îl omoară pe drum, cu încărcătura peste puterile lui; iar cu hrana, sub nevoile lui. Din darurile primite în cursul soliei, el cere partea lui, ca s'o vândă. La bae strigă la sclavul, care îl freacă: „Dar ce, untdelemn rânced mi-aduci mie, tâlharule?" Şi dintr'o mişcare se şi face stăpân pe al vecinului. Au găsit servitorii lui nişte bucăţele de aramă pe drum: cere şi el partea lui. „Dacă-i pleaşcă, pleaşcă să fie, pentru toţi!" strigă el. Dându-şi haina la spălat, împrumută alta dela un prieten, care moare alergând până s'o mai poată scoate înapoi. Şi câte altele ca acestea! Hrana la ai săi o împarte el singur cu oca phidoniană, cu fundul bombat înlăuntru şi rasă amarnic, ca să nu întreacă un fir măcar deasupra. Dacă i se pare că un prieten a cumpărat un lucru ieftin, e în stare să i-l ia cu hapca şi să-l vândă el

cu câștig. Achitând o datorie de 30 Mine (= 3000 drahme) el cere o reducere de 4 drahme! Dacă din cauză de boală i-au lipsit cumva copiii dela școală, el reduce din plata învățătorului partea cuvenită; iar în Februarie și Martie, fiind multe sărbători, el nici nu-i mai trimete la școală, scăpând astfel de toată plata datorită. Dacă unul din sclavii săi, învoit a lucra pe la alții, îi aduce datoria cuvenită în bani de aramă, el pretinde și diferența de curs la valuta în aur, pe deasupra. Și tot așa în socotelile cu administratorul proprietății sale. Dacă primește la masă pe membrii frăției sale, el cere și partea de carne pentru casa lui; și dacă tot au mai rămas încă pe masă câteva sfârcuri, supte și mozolite, el le numără exact și le trece pe o listă, ca nu cumva să piară în gura sclavilor. Dacă călătorește cu niște prieteni, pune îndată stăpânire pe sclavii lor, iar pe al său îl trimete la câștig, pe care însă nu-l pune la casa comună. Dacă a avut loc în casa lui un banchet cu plată, el pune în socoteală cele mai mici lucruri: lemnele, lintea, oțetul, sarea, untdelemnul pentru opaiț. Dacă un prieten își mărită fata, el piere îndată din localitate, cu câteva zile înainte de nuntă, scăpând astfel de darul obișnuit. Dela prieteni împrumută regulat lucruri de acelea, ce nu numai că-ți vine greu a le mai cere, dar parcă ți-i groază a le mai primi înapoi.